

Sisäilmatilanteen selvitysprosessi koulussa ja päiväkodissa

PÄÄLÖYDÖKSET

- Sisäilmatilanteiden selvitysprosessin tulee olla selkeästi määritelty ja ohjeistettu.
- Ohjeistuksessa on tärkeä olla eri toimijoiden roolit ja tehtävät selvästi esitettynä.
- Ohjeistuksen tulee olla kaikkien saatavilla, ja se on myös hyvä tuoda kaikille rakennuksen käyttäjille tiedoksi.
- Ajantasainen viestintä tulee huomioida koko prosessin läpi.
- Havainnon ilmoittajalle tulee antaa palaute ilmoituksen vastaanottamisesta ja mahdollisesti tietoa toimenpiteistä ja aikatauluista asian selvittämiseen liittyen.
- Selvityksiin on hyvä tarttua ripeästi. Kiinteistön omistaja on vastuussa selvityksistä.
- Korjausten ja muiden toimenpiteiden onnistumisen seuranta rakennuksen käytön aikana on aina tärkeä osa sisäilmaprosessia.

Ennakoiva kiinteistön kunnossapito on tärkeä osa rakennuskannan hallintaa. Painopiste koulujen ja päiväkotien sisäilmaan liittyvissä kysymyksissä tulisikin olla akuuttien tilanteiden selvittämisen sijasta niiden ennaltaehkäisyssä normaalin kiinteistönhoidon sekä strategisen kiinteistönpidon keinoin. Vaikka tavoitteena on ennakoiva kiinteistönpito, voi sisäilmatilanteita ilmetä. Sen vuoksi on tärkeä määrittää ja ohjeistaa selvitysprosessi eli toimintamalli sisäilmatilanteiden hoitamiseen. Selvitysprosessin tulee kattaa tilanne haitan tai vian havainnoinnista tehtyjen toimenpiteiden jälkiseurantaan. Ohjeistuksessa on tärkeää esittää prosessin eri vaiheissa mukana olevien toimijoiden roolit ja tehtävät selvästi ja riittävän yksityiskohtaisesti, unohtamatta suunnitelmallista ja ajantasaista viestintää, joka on huomioitava koko prosessin läpi. Selvitysprosessi tulee olla kaikkien saatavilla, ja se tulee tuoda kaikille rakennuksen käyttäjille tiedoksi.

Sisäilmatilanteen selvitysprosessin eteneminen

1. Havainto

Kaikki rakennuksen käyttäjät voivat tehdä havaintoja rakennuksen olosuhteista.

Havainnot voivat olla moninaisia, mm. tunkkainen ilma tai näkyvä vaurio.

2. Ilmoitus

Havainnosta kerrotaan oppimisympäristöstä vastuussa olevalle rehtorille/päiväkodin johtajalle, joka tekee ilmoituksen kiinteistönhuoltoon ja kiinteistön omistajalle.

3. Esiselvitys

Kiinteistön omistaja on vastuussa.

Esiselvityksessä tulee olla mukana sisäilma- ja taloteknistä osaamista.

Ilmenneet viat korjataan.

Tehdään tilannearvio toimenpiteistä ja tarvittavista selvityksistä sekä tiedotetaan asiasta.

4. Selvitykset

Kiinteistön omistaja on vastuussa.

Selvityksiä voi koordinoida sisäilmaryhmä.

Tehdään tilannearvio tarvittavien toimien varten ja tiedotetaan asiasta.

5. Toimenpiteet ja seuranta

Kiinteistön omistaja on vastuussa.

Toimenpiteet perustuvat selvitysten pohjalta tehtyyn tilannearvioon ja suunniteltuihin tavoitteisiin.

Seurannan tulee olla suunnitelmallista.

Toimenpiteistä ja seurannasta tiedotetaan käyttäjiä.

thl

Lähde: THL 2021

1. Sisäilmatilanteen selvitysprosessin käynnistää havainto

Havainnot sisäympäristöstä voivat olla moninaisia aina olosuhdehaitoista (esim. tunkkainen ilma, liian korkea tai matala lämpötila) näkyviin vaurioihin (esim. veden valumajäljet tai kosteuden tiivistyminen kylmille pinnoille). Myös koetut sisäilmaan liitetyt oireet voivat käynnistää sisäilmatilanteen selvitysprosessin.

Kaikki rakennuksen käyttäjät voivat tehdä havaintoja sisäympäristöstä ja sen tilasta rakennuksen normaalin käytön yhteydessä. Akuuteissa tilanteissa kuten vesivuodon sattuessa tulee olla välittömästi yhteydessä kiinteistönhuoltoon.

Koulurakennuksessa havaintoja voivat tehdä rehtorin, opettajien ja oppilaiden lisäksi koulun muu henkilökunta, oppilaiden huoltajat, kouluterveydenhoitaja ja tilojen iltakäyttäjät. Lisäksi rakennuksen havainnointi on osa esim. tiloissa työtään tekevien siivoojien tai kiinteistönhoidon työnkuvaa.

2. Ilmoitus havainnosta välitetään vastuussa oleville tahoille

Olosuhteisiin, näkyviin vaurioihin tai oireisiin liittyvistä havainnoista tulee ilmoittaa ripeästi, jotta tilannetta päästään selvittämään. Ilmoituskäytäntöjen tulee olla kaikkien rakennuksen käyttäjien tiedossa ja helposti saatavilla. Tieto havainnosta tulee mennä aina vastuussa olevalle tahoille eli kouluissa rehtorille ja päiväkodeissa päiväkodin johtajalle, joilla on kokonaisvastuu oppimisympäristön turvallisuudesta, sekä aina myös kiinteistön omistajalle, jolla on puolestaan vastuu rakennuksen kunnosta.

Kaisa Jalkanen

Anniina Salmela

Anne Hyvärinen

Sähköpostit muotoa:
etunimi.sukunimi@thl.fi

Näin prosessi tehtiin:

Koulujen ja päiväkotien selvitysprosessin kokoaminen on osa Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelmaa ja täydentää ohjelman tavoitteita kehittämällä sisäympäristöön liittyvien ongelmien hallintaa.

Tietoa selvitysprosessin kehittämiseksi kartutettiin työpajatyöskentelyssä Ympäristöterveyspäivillä 2019 ja syksyllä 2019-kevällä 2020 Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman alueellisissa työpajoissa, joiden tarkoituksena oli kuulla ja levittää tietoa kuntien hyvistä käytännöistä sisäilmatilanteiden selvittämisessä ja hallinnassa.

Sisäilmaviestintä

Koulu- ja päiväkohteiden erityispiirteisiin sisäilmatilanteissa kuuluvat sidosryhmien moninaisuus mukaan lukien kuntalaiset.

Sisäilmaviestinnän tavoitteena on auttaa tilan käyttäjiä eli koulun henkilökuntaa, oppilaita ja heidän huoltajiin ymmärtämään ongelmatilannetta ja siihen liittyvää huolta, päätöksentekoa ja toimenpiteitä.

Viestinnän kannalta tärkeitä vaiheita sisäilmatilanteen selvittämisessä ovat:

- 1) Jos rakennuksessa havaitaan ongelma - mitä on havaittu ja miten asia etenee?
- 2) Kun rakennuksen tutkiminen alkaa - mitä, miten ja miksi?
- 3) Kun tutkimustulokset valmistuvat - mitä on havaittu ja mihin toimiin ryhdytään?
- 4) Jos toimenpiteitä suunnitellaan - mitä, milloin ja miten vaikuttaa arkeen?
- 5) Kun toimenpiteet edistyvät - mitä on tehty ja miten?
- 6) Prosessin päätös ja seuranta - mitä on tehty ja miten tilannetta seurataan?

Oireilu ja olosuhdehaittojen kokeminen on yksilöllistä, joten kaikki eivät koe oireita tai haittoja samoissa olosuhteissa. Terveystieteiden ammattilaiset vastaavat rakennuksen käyttäjien terveydentilan arvioinnista ja hoidosta. Terveystieteiden tulee olla yhteydessä, jos havainnon tekijä kokee tarvitsevansa apua oireiluun liittyen.

Koulurakennuksessa oppilas tai oppilaan huoltaja voi tehdä ilmoituksen havainnosta opettajalle, kouluterveydenhoitajalle tai suoraan rehtorille. Päiväkodissa huoltaja voi tehdä ilmoituksen päiväkodin työntekijälle tai päiväkodin johtajalle. Työntekijät ilmoittavat havainnoista ensisijaisesti esimiehelle, joka vie tiedon kiinteistön omistajalle, mutta ilmoituskäytännön on hyvä olla joustavia niin, että toimenpiteisiin johtavan ilmoituksen voivat tehdä itse kaikki rakennuksen käyttäjät.

3. Ensivaiheen selvityksiin tulee ryhtyä ripeästi

Kiinteistön omistaja on vastuussa rakennuksen kunnan selvittämisestä, minkä vuoksi ilmoitus havainnoista menee kiinteistön omistajalle ja kiinteistöhoitoon. Havainnon tekijälle ja/tai ilmoittajalle tulee antaa palaute ilmoituksen vastaanottamisesta ja mahdollisesti tietoa toimenpiteistä ja aikatauluista asian selvittämiseen liittyen.

Ensivaiheessa nopea jalkautuminen kohteeseen ja käyttäjien (oppilaat ja työntekijät) kuuleminen, tilanteen havainnointi ja ilmeisten vikojen tunnistaminen on havaittu hyväksi toimintatavaksi. Tekniset viat ja vauriot, kuten lämpötilaongelma tai akuutti vesivuoto, hoidetaan kiinteistöhuollon toimin. Koettujen haittojen, kuten epämääräisen hajuhaitan selvittämisessä tarvitaan jo ensivaiheessa yleensä erityisasiantuntemusta mm. sisäilma-asioista, talotekniikasta, rakennustekniikasta tai -automaatiosta. Usein tilanteet ratkeavat jo ensivaiheen selvityksessä.

Ensivaiheessa tehtyjen havaintojen ja mahdollisten toimenpiteiden osalta tehdään yhteenveto sekä suunnitelma seurannasta ja jatkotoimenpiteistä. Esiselvitysvaiheen yhteenvedosta viestitään asianomaisille.

Tilanteet, jotka eivät selviä esiselvitysten toimenpiteillä tai ovat esiselvityksen perusteella edelleen epäselviä tai laajoja, viedään yleensä sisäilmaryhmän käsiteltäväksi. Sisäilmaryhmässä ongelmat ratkaistaan moniammatillisen yhteistyön avulla.

4. Selvityksiä voi koordinoita sisäilmaryhmä

Jos havainnon perusteella tehty ilmoitus ei selviä ensivaiheen toimenpiteiden avulla tai ongelma on vaikea, laaja tai epäselvä, tulee tilannetta selvittää edelleen. Kiinteistön omistaja on aina vastuussa rakennuksen kunnan tarkemmasta selvittämisestä. Koettujen oireiden perusteella ei voida tehdä johtopäätöstä rakennuksen kunnosta, vaan rakennuksen kunto selvitetään aina rakennusteknisiin tutkimuksiin. Selvityksiin voi kuulua mm. rakennus- ja talotekniset kuntotutkimukset sekä tarvittavat olosuhteiden ja epäpuhtauksien mittaukset, jotka tehdään asiantuntevasti luotettavilla menetelmillä.

Myös mahdollisten muiden kuin rakennuksesta johtuvien haittatekijöiden selvittäminen kuuluu selvitysvaiheeseen ja työnantajan vastuulle. Tällaisia haittatekijöitä voivat olla esimerkiksi työhön tai yhteisöön liittyvät kuormitustekijät. Selvityksiä voi koordinoita moniammatillinen sisäilmaryhmä, joka vastaa usein myös selvitysvaiheeseen liittyvästä viestinnästä.

Sisäilmaryhmän tehtävänä on tuoda monialaista osaamista sisäilmatilanteiden selvittämiseen, suunnitella ja koordinoita sisäilmatilanteiden ratkaisuprosessia sekä arvioida selvitysten tuloksia tarvittavine toimenpiteineen. Sisäilmaryhmän tehtävä on myös parantaa vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä sekä lisätä tilan käyttäjien luottamusta ongelman ratkaisemiseen. Ryhmässä on useimmiten mukana ainakin kiinteistön omistajan, toimialajohdon, tilojen käyttäjien, terveydensuojelun, työsuojelun ja terveydenhuollon edustajat. Kokoonpano voi vaihdella kunnasta riippuen, ja siinä voi olla vaihtuvia jäseniä kuten kohdetyöpaikan henkilöstön tai esimiehen edustaja tai käyttäjien edustaja.

Terveysturvallisuuden rooli

Koulut ja päiväkodit ovat terveydensuojelun mukaisesti ilmoituksenvaraisia kohteita, joiden terveydellisiä olosuhteita terveydensuojeluviranomainen valvoo säännöllisesti ennaltaehkäisy näkökulmasta.

Toisinaan ilmoitus havaitusta olosuhteista tai koetuista oireista koulut tai päiväkotirakennuksissa tehdään ympäristöterveydenhuoltoon, jolla on myös velvollisuus tarvittaessa akuuttiin valvontaan. Ympäristöterveys huolto neuvoo ja ohjaa havainnon tekijää mm. ottamaan yhteyttä oppilaitoksen rehtoriin tai päiväkodin johtajaan, jotta selvitysprosessi pääsee alkamaan.

Jos tilanne tai asianomainen vaatii, tulee asia ottaa vireille terveysvalvonnassa eli käsiteltäväksi viranomaisen ratkaisun tekemistä varten. Tilanne edellyttää usein ympäristöterveys huollon edustajan eli terveystarkastajan tekemää tarkastusta valituksen kohteena olevaan toimipisteeseen. Jos tarkastuksen havainnot tukevat käsitystä terveydelle haitallisesta olosuhteesta tai tilanteesta, voi terveys tarkastaja tai terveydensuojelusta vastaava lautakunta velvoittaa kiinteistön omistajaa haitan selvittämiseen, poistamiseen tai rajoittamiseen. Terveysturvallisuuden viranomaisen voi tarvittaessa tehostaa määräyksiä esim. uhkasakkojen avulla. Ympäristöterveys huolto toimii usein kunnan sisäilma ryhmissä asiantuntijana mutta tarvittaessa myös viranomaisroolissa.

5. Toimenpiteet ja seuranta on suunniteltava hyvin

Rakennukseen liittyvistä toimenpiteistä vastaa kiinteistön omistaja. Toimenpiteiden on perustuttava selvitysten pohjalta tehtyyn tilannearvioon ja suunniteltuihin tavoitteisiin. Toimenpiteitä voivat olla mm. korjaaminen hyvän rakennustavan mukaisesti haitan poistamiseksi tai esimerkiksi korjauksia odottaessa käyttöä turvaavat toimenpiteet eli olosuhteiden parantaminen väliaikaisratkaisulla tasolle, jossa rakennuksen sisäolosuhteet eivät aiheuta haittaa.

Korjausten ja muiden toimenpiteiden onnistumisen seuranta rakennuksen käytön aikana on aina tärkeä osa sisäilmaprosessia. Seurannan järjestäminen on rakennuksen omistajan vastuulla. Seurannan tulee olla suunnitelmallista, ja seurantaan liittyvistä toimenpiteistä tulee viestiä. Seurantaan voi kuulua mm. käyttäjien kokemusten kartoitusta, tehtyjen korjausten tai väliaikaisratkaisujen ja kiinteistön teknisen toiminnallisuuden arviointia, kiinteistön huollon ja ylläpidon laadun arviointia sekä laadunvarmistus- ja seurantamittauksia.

Koulujen ja päiväkotien selvitysprosessin kokoaminen on osa Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelmaa ja täydentää ohjelman tavoitteita kehittämällä sisäympäristöön liittyvien ongelmien hallintaa. Kansallisen sisäilma- ja terveys -ohjelman tavoitteena on edistää terveyttä ja hyvinvointia vähentämällä sisäympäristöön liittyviä haittoja Suomessa. Ohjelmaa koordinoi Terveysturvallisuuden ja hyvinvoinnin laitos, ja työhön osallistuvat aktiivisesti Työterveyslaitos, Filha ry, Hengitysliitto, Allergia-, Iho- ja Astmaliitto sekä Sisäilmayhdistys ry. Ohjelma toteuttaa hallituksen Terveysturvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämistä koskevia toimenpiteitä.

Lisätietoa

<https://tilatjaterveys.fi/toimintamalli>

<https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/sisailma/miten-sisailma-vaikuttaa-ihmisten-terveyteen->

<https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/sisailma/oppilaiden-sisailmakysely>

<https://thl.fi/fi/-/ohjeistusta-rehtoreille-sisailmatilanteen-hallintaan>

<https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/sisailma/sisailmaryhman-perustaminen-ja-toiminnan-organisointi>

<https://www.ttl.fi/teemat/tyohyvinvointi-ja-tyokyky/sisailma/viestinta-sisailma-asioissa>

Tämän julkaisun viite:

Jalkanen K, Salmela A, Hyvärinen A (2021) Sisäilmatilanteen selvitysprosessi koulussa ja päiväkodissa. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2021. Terveysturvallisuuden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveysturvallisuuden laitos

ISBN 978-952-343-672-5 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-672-5>